

מבט אחר על הקורונה

יעקב קפלן

ראשי פרקים:

מבוא
משקפיים רוחניות
הנהגת ה' בכל הנעשה בעולם
דרך הנהגת ה' בארץ
הגישה לרע
עד כמה מגיע הכרת הטוב
הכרת הטוב בתורתם של רבני ישיבת מיר
הלכה למעשה
מכתב חיזוק מהגרר"ק שליט"א
סגירות בתי כנסיות ובתי מדרשות? יש סיבה טובה לכך
סיכום

מבוא

בתקופה בה נגיף הקורונה החל להתל בנו, כל המסגרות החינוכיות הושבתו, כולל ישיבות ההסדר, וביניהן ישיבת הגולן. הישיבה אמנם הושבתה אך לא השביתה את פעילותה, בישיבה דאגו יום אחר יום ללמד כמה וכמה שיעורים: בעיון, בהלכה, באגדה ובהגדה של פסח. אחד השיעורים שהופיעו היה "הרהורי קורונה", שיעור שהועבר פעמים מספר ע"י הרב טוביה בר אילן שליט"א. לצערי, מסיבות צבאיות לא הצלחתי לצפות בשיעור, אמנם הרעיון החל לפעם בי, ובשמירה על גבולות הגזרה עם לבנון, על רקע הים הגדול והמרגיע, היו לי מעט "הרהורי קורונה" משלי, ובמאמר זה אשמח לשתף עם קצתם.

משקפיים רוחניות

הנהגת ה' בכל הנעשה בעולם

בפר' צו אומר הפסוק: "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים" (ויקרא ז, לו). ישנו מדרש פליאה על הפס' הנ"ל, וכך הם דברי המדרש: "זאת התורה לעלה וכו'" הדא הוא דכתיב 'בדבר ה' שמים נעשו' (תהלים לג)."

מדרש פליאה, כשמו כן הוא, מפליא ומתמיה, מה בין הפסוק בחומש לפסוק בתהלים? הגאון ר' יהונתן אייבשיץ הסביר זאת בדרך נפלאה. במסכת מנחות (ק), דרש ריש לקיש את הפסוק: "מאי דכתיב 'זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם'? כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם". נעמיק בדבריו - אדם יכול להתחייב על קרבן עולה גם על מחשבה פסולה והרהורי עבירה, "והעולה על רוחכם היה לא תהיה" (יחזקאל כ). ואילו הקרבנות האחרים באים על מעשים שבפועל, על עבירות שאדם חטא בהן. אם כן, מובן מדוע אדם העוסק בתורה נחשב לו כאילו הקריב עולה, שכן לימוד התורה נעשה ע"י דיבור, ודיבור ודאי משקלו יותר מהרהור. אמנם לפי זה, לגבי שאר הקרבנות המופיעים בפסוק, החשבון עדיין איננו מובן. כיצד יבוא דיבור וכיכר על מעשה? הרי לכאורה משקל המעשה גובר על הדיבור ואין הדיבור יכול לכפר על המעשה הגדול ממנו? על כן מביא המדרש פליאה את הפסוק "בדבר ה' שמים נעשו". דבר ה', הוא הוא מעשה. אין הבדל בין הדיבור השמימי לתוצאה המעשית. "הוא אמר ויהי". והרי כל אות בתורה היא דבר ה'. אם כן, ננסח מחדש את הדברים: הקב"ה מדבר אלינו דרך המעשים.

במסכת שבת (פח, ב) מובא כי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה קושרים לו שני כתרים. רש"י שם מפרש: "לדבור שהיה בו ממש ונראה כדכתיב 'רואים את הקולות' (שמות כ, יד)". מה הכוונה "דבור שהיה בו ממש"? הכוונה היא לדיבור שיש בו ממשות, שהוא בר קיימא ואינו רק הבל פה, כי דבר ה' הוא מעשיו בעולם. בני האדם מצווים להתקיים ע"פ המשנה "אמור מעט ועשה הרבה" (אבות א, טו), אבל אצל ה' ית' הדיבור והמעשים לעולם יהיו שווים. יותר מכך, דיבור אינו רק מעשה, דיבור פירושו גם הנהגה, ממילא דבר ה' הוא הנהגת ה' בעולם. הגאון הקדוש בעל שפת אמת מגור כותב: "ודיבור לשון הנהגה כמ"ש בזה"ק ע"פ ודברת במ להתנהג

כל המעשים ע"פ דברי תורה ע"ש¹. וכמו שכתוב בסנהדרין (ח, א) "דבר אחד לדור" ופירש רש"י: "מנהיג אחד". כי דיבור הוא הנהגה.

נסכם עד כאן את הדברים: דבר ה' הוא מעשיו בעולם. דבר ה' הוא הנהגתו בעולם. וכמו שבמתמטיקה יש את חוק המעבר, כך גם פה היוצא מזה שמעשי ה' מצביעים ומראים לנו את הנהגת ה' בעולם.

דרך הנהגת ה' בארץ

הבה נתבונן במעשי ה' בעולם,² הקב"ה ברא את העולם שקודם כל יש חשך ואח"כ מגיע האור, "ויהי ערב ויהי בקר" (בראשית א, ה). וכך הקב"ה מנהיג את עמו חבל נחלתו מאז היותו לגוי. עם ישראל עבד בפרך, והמצרים הרגו תינוקות יהודים, עד שהגיעו מים עד נפש והקב"ה שלח לעם ישראל ישועה. גם בדורות האחרונים חוונו ישועה דומה שעברה מגלות לגאולה. המושג שהשתרש ברבבות העם "משואה לתקומה" הוא בדיוק התחייה הלאומית בארצנו הקדושה לה חלמנו. גלויות מסתיימות במרירות נוראה, אך מעז יוצא מתוק. בספרות הפנימית התופעה מוסברת ע"י משל של קליפה ופרי. לפרי, קודם כל יש את הקליפה המרה, ורק מאוחר יותר כשמוסר הקליפה מגיעים לפרי המתוק, "ופריו מתוק לחכי" (שיר השירים ב, ג).

בסיפורי מעשיות של מוהר"ן ישנה מעשיה הנקראת "מעשה ממרור". במעשיה מסופר על יהודי שלימד גרמני אחד את כל הלכות הסדר, אך שכח ללמדו על המרור. כשהגיע פסח הגרמני הוזמן ע"י יהודי אחר, וכשהגיע המרור היה בטוח שזו הסעודה ועזב את הבית בועם רב. היהודי שלימדו את הלכות הסדר שאלו: איך היה לך הסדר? הגרמני סיפר לו בכעס את שעבר עליו. אמר לו היהודי: אוי גרמני שוטה, אם היית מחכה רק עוד מעט היית אוכל טוב כמוני. האדם סובל קודם מהמרירות ואח"כ מגיע כל מיני תענוג.

1 שפת אמת פרשת "וארא", שנת תרל"ה.

2 עיין במשנה תורה לרמב"ם יסוה"ת פ"ב ה"ב

הגישה לרע

הרב ברוך מרדכי אזרחי, ראש ישיבת "עטרת ישראל", מביא בספרו "ברכת מרדכי" שתי גישות של איש הישראלי למאורעות ולקשיים העוברים עליו, ע"פ אישים המופיעים בתלמוד:

גישתו של ר' עקיבא

אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר וכן תנא משמיה דר' עקיבא: לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא – לטב עביד. כי הא דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא, מטא להאיא מתא. בעא אושפיזא לא יהבי ליה, אמר כל דעביד רחמנא לטב. אזל ובת בדברא והוה בהדיה תרנגולא וחמרא ושרגא, אתא זיקא כבייה לשרגא אתא שונרא אכליה לתרנגולא אתא אריה אכליה לחמרא, אמר כל דעביד רחמנא לטב. ביה בלייא אתא גייסא שבייה למתא. אמר להו לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הכל לטובה!³

ר' עקיבא הלך בדרכו עד שהגיע לעיר, ששם חשב מקום להתאכסן ללון. בפועל לא נתנו לר' עקיבא מקום ללון, לכן נאלץ לישון בשדה. הגמרא מתארת שהיו עמו שלשה דברים: תרנגול, חמור ונר. באה רוח וכיבתה את הנר, בא החתול ואכל את התרנגול וכא האריה וטרף את החמור. ר' עקיבא נותר ללא דבר, אך נשאר תמים באמונתו- כל מה שה' יתברך עושה, הכל לטובה! ואכן כך היה, באותו לילה פשטו גיסות על העיר ור' עקיבא נקלע למה שמכונה בצבא "שס"מ" (שטח סבוך מיוער), אזור מוסווה ומוסתר וניצל. סביר להניח שבמידה והתרנגול והחמור היו נשארים עמו הם היו עושים רעש, והגיס היו מגלים אותו והורגים אותו. וודאי אם הנר היה נשאר דולק, גם כן ניתן היה למוצאו בקלות. ואכן למפרע התברר שצדק ר' עקיבא בדבריו- הכל לטובה!

מדובר בסיפור מפורסם שתינוקות של בית רבן מכירין בו. בסיפור זה מתגלה גישתו של ר' עקיבא, "כל דעביד רחמנא לטב עביד". משמעות הדברים היא שלמפרע יתברר שהרע הוא טוב, כי אחרת היה יכול להיות רע הרבה יותר.⁴

3 ברכות ס, ב.

4 בהערת אגב, אציין שר' עקיבא מוזהה במקומות נוספים "כאופטימיסט מושבע". בסוף מסכת מכות, וכשהלך לגיא ההריגה שמח שיכל לקיים את הפסוק "בכל נפשך"- אפילו נוטל את נפשך. ושמעתי

גישתו של נחום איש גז

ואמאי קרו ליה נחום איש גז? דכל מילתא דהוה סלקא ליה אמר: גז ז' לטובה. זימנא חדא בעו לשדורי ישראל דורון לבי קיסר, אמרו מאן ייזיל? ייזיל נחום איש גז ז' דמלומד בניסין הוא. שדרו בידיה מלא סיפטא דאבנים טובות ומרגליות. אזל בת בהווא דירה בלייא קמו הנך דיוראי ושקלינהו לסיפטא ומלווהו עפרא (למחר כי חזנהו אמר גז ז' לטובה). כי מטא התם [שרינהו לסיפטא חזנהו דמלו עפרא], בעא מלכא למקטלינהו לכולהו אמר קא מחייכו בי יהודאי! [אמר גז ז' לטובה]. אתא אליהו אדמי ליה כחד מינייהו א"ל דלמא הא עפרא מעפרא דאברהם אבוהון הוא, דכי הוה שדי עפרא הוה סייפיה גילי הוה גירי דכתיב (ישעיהו מא, ב) "יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו". הווא חדא מדינתא דלא מצו למיכבשה, בדקו מיניה וכבשוה עיילו לבי גנזיה ומלוהו לסיפטא אבנים טובות ומרגליות ושדרוהו ביקרא רבה. כי אתו ביתו בהווא דיורא אמרו ליה: מאי אייתית בהדך דעבדי לך יקרא כולי האי? אמר להו: מאי דשקלי מהכא אמטי להתם. סתרו לדירייהו ואמטינהו לבי מלכא, אמרו ליה: האי עפרא דאייתי הכא מדין הוא! בדקוה ולא אשכחוה וקטלינהו להנך דיוראי.⁵

נחום איש גז ז' נשלח להביא דורון לקיסר ששלט. הדורון היה ארגז מלא אבנים טובות ומרגליות. בדרך הוא לן במלון, באו שודדים לקחו את תוכן הארגז ומילאו אותו בעפר. שכשנחום ראה זאת אמר "גז ז' לטובה" והמשיך בדרכו. והנה הוא מגיע למלך והמלך מגלה שהיהודים הביאו לו עפר, המלך חש "שהיהודים עושים ממנו צחוק", ורצה להרוג את כולם. נחום איש גז ז' נשאר באמונתו התמימה חזר שוב ואמר "גז ז' לטובה". בא אליהו הנביא ונדמה למלך כאחד משריו, אומר לו אליהו: זה לא סתם עפר, זה עפר מימי אברהם אבינו, עפר עם אופי ניסי, כשאתה זורק אותו לאוויר והוא נהפך לחצים. בדקו את העפר הזה על עיר שטרם הצליחו לכבוש, והעפר אכן נהפך לחצים והמלך צלח לכבוש את העיר ההיא ולבוזו את אוצרותיה. נחום איש גז ז' נשלח בחזרה עם אבנים טובות מבית המלך וכבוד רב עשו לו. כשהשודדים שמעו על זה הם גם ניסו את מזלם והביאו עפר, והנה נתגלה שהעפר שלהם היה סתם עפר הארץ ותו לו. ובתגובה למחווה המגוחכת הזאת, המלך הרגם.

שהרצי"ה ביאר בהגדה של פסח, שבכוונה תחילה הלכו חכמים להסב בבני ברק, איפה שר' עקיבא היה מרא דאתרא. הם באו דווקא אליו מכיוון שהיה סמוך לחורבן, והם חיפשו אצלו נחמה.

מה שאנו לומדים מדמותו הייחודית של נחום איש גם זו? שעצם הרע הוא במהותו טוב, וזו דרגה גבוהה יותר, ולכן זוכה שבאופן תמידי מוצמד לשמו הכינוי "איש גם זו" משאין כן אצל ר' עקיבא. אשרי מי שנמצא "רק" בדרגה של ר' עקיבא!

גופו של נחום איש גם זו היה מחריד, והסיפור שעומד מאחוריו מרטיט עוד יותר. לסיפור שאביא כאן יש שתי גרסאות, אחת בבליית ואחת ירושלמית.⁶ מכיוון שנחום איש גם זו היה תנא ארץ ישראלי, אביא את הסיפור המובא בירושלמי: ר' נחום היה עסוק בדבר שליחות בדרך לחמיו. פגע בו אדם אחד מוכה שחין וביקש ממנו סיוע ממוני, ביקש ממנו ר' נחום שיחכה קמעא עד שיחזור משליחותו. כשחזר, גילה שכבר יצאה נשמתו של אותו אדם, כנראה מרוב ייסורים. נחום איש גם זו הרגיש אחראי למותו ואמר: "עיני שלא חסו על עיניך יסומו ידיי שלא חסו על ידיך יתגדמו רגליי שלא חסו על רגליך יתקטעו" (ולפי הבבלי גם קיבל על כל גופו שחין). המשך דברי הירושלמי מתארים דו שיח מבהיל בין נחום איש גם זו לר' עקיבא, וכך הם הדברים: "ר' עקיבא א"ל (לנחום איש גם זו) אוי לי שאני רואה אותך כך. א"ל: אוי לי שאני אין רואה אותך בכך. א"ל: מה את מקללני? א"ל ומה את מבעט ביסורין!".

נחום איש גם זו מאשים את ר' עקיבא שהוא "מבעט ביסורין". אותו ר"ע שהעמיד 24,000 תלמידים וביניהם היו גדולי הדור. אותו ר"ע שנכנס לפרד"ס ויצא בשלום. אותו ר"ע שמשה רבינו קורא עליו "יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי". אותו ר"ע שסורקים את בשרו במסרקות של ברזל (יסורין נוראים רחמנא לצלן) ושמח שזוכה לקיים את הפסוק "בכל נפשך", אותו ר"ע מבעט ביסורין?! פלאי פלאות! לנוכח הדרגה שנחום איש גם זו הגיע אליה, ר"ע נחשב "מבעט ביסורין".

חשוב תמיד לזכור שהקב"ה ברא את העולם כדי להיטיב עם ברואיו, וזוהי כל מגמתו. עמ"י תפקידו הוא להכיר בטוב הזה, גם אם לעתים יש רע שאין להתכחש אליו. חז"ל אמרו: "חייב אדם לברך על הרעה", אבל צריך לזכור גם את הסיפא של המשפט, "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה".⁷ למה זה צריך להיות כמו הברכה על הטובה? משום ששניהם ממקור הטוב, וגם הרע תכליתו הוא

6 תענית כא, א. ירושלמי פאה ת, ח.

7 משנה בברכות ט, ה.

טוב גמור. נחום איש גם זו מכיר ברע, אחרת הוא לא היה קורא לזה ייסורין, אלא שהוא מחבב את הרע הזה. הוא יודע שהוא צלם אנוש שאינו יכול להשיג הכל, אבל בתפיסה אלוקית זה נועד לטוב.

עד כמה מגיע הכרת הטוב

התורה אומרת בפרשת בא "וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים" (שמות יג, יח). רש"י על הפסוק מביא שני פירושים. הראשון כפשוטו, חמושים בכלי מלחמה. הפירוש השני שמביא רש"י ש"חמשים" זה אחד מחמשה, כלומר חמישית מן העם יצאו ממצרים. הכתב-סופר, בנו, תלמידו, יורשו וממשיך דרכו ברבנות של החתם סופר, שואל בפירושו על התורה: לפי פשט הפסוקים, וכפי שמביא רש"י שאין חמושים אלא מזוינים, מדוע עמ"י היה צריך לנס קריעת ים סוף, הרי הקב"ה היה יכול לעשות זאת בדרך הטבע, כפי שאירע בהרבה מקומות בתנ"ך (במלחמות דוד ועוד)? ייתכן ואפשר לתרץ בזה תירוצים שונים,⁸ אך אנו נתעכב בפירושו של הכתב-סופר שמשאיר בידנו כתב של סופר ולמדן אמיתי, כיאה לשמו ולחיבורו, וכך הן דבריו:

הנה ציווי ה' "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו" (דברים כג, ח), ופירש"י הגם שעינו אותך והשליכו זכורך ליאור, מ"מ היו לך אכסניא בשעת הדחק, ומזה למדו חז"ל בש"ס ברכות נח, א לפתוח בכבוד אכסניא, וגם סמכו על זה בש"ס (ב"ק צב, ב) בירא דשתית מיניה לא תישדי ביה קלא (=בור ששתית ממנו לא תשליך לתוכו מקלות). ואומר כי לא רצה משה, וגם האומה בעצמה לעמוד נגד מצרים להרגם לפי חרב, יען היו להם אכסניא בעת הדחק, ולא רצו להיות כפויי טובה, והיו נסוגים אחור מלעשות עמהם רע... ("הים ראה וינס") מה ראה? ראה ארונו של יוסף, שכידוע משה רבינו העלה את ארונו של יוסף עמו כמבואר בריש פרשת בשלח. אמר הקב"ה- ינוס (הים) מפני הנס (יוסף). יוסף נקרא נס על שם סיפורו עם אשת פוטיפר, שם כתוב "וינס ויצא החוצה"... והנה בחינה זו ממש מצינו ביוסף, דכתיב (בראשית לט, יב) ותתפששו בבגדו ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה". והרגיש הרמב"ן, למה נס מפניה ועל ידי זה בא לידי חשדא וסיכון בנפשו, הלא היה יכול לעמוד נגדה וליטול בגדו מידה בעל כרחו דידה. וכתב, כי לא היה מדרך ארץ שיעמוד נגד אשת אדונו בחזקה אחר שהטיב לו בדחקו, ולכן נס ויעזב בגדו בידה וסיכון עצמו. ומעתה יובנו דברי המדרש, הים ראה וינס, מה ראה ארונו של יוסף, היינו שלא היה צריך לקריעת ים סוף שהיו יכולים להציל עצמם מיד אויביהם במלחמה, אלא ארונו של יוסף ראה,

ומפרש אמר הקב"ה ינוס מפני הנס. היינו מאותו הטעם שנס יוסף מפני גבירתו ולא רצה לעמוד נגדה למרוד בה, זהו הטעם בעצמו שצריך שינוס הים ולא יעמדו בעצמם נגד המצרים".

הכתב סופר מדבר על הכרת הטוב לאבי אבות הטומאה, למרות כל הרשע, האכזריות, ההתעללות שהייתה שם. זה מלמד אותנו עד כמה מגיע גודל חיוב הכרת הטוב, שצריך להטריח כלפי שמיא לעשות נס כל-כך גדול כקריעת ים סוף והעיקר לא לפגוע ברשעים הללו, כי צריך להכיר טובה גם לרשעים. ולמען האמת, מקרא מלא הוא "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו" (דברים כג, ח).

הכרת הטוב בתורתם של רבני ישיבת מיר

עוד שני רועים נאמנים מבית היוצר של ישיבת מיר הרחיבו לנו את היריעה בנושא. מדובר בגדולי בעלי המוסר של ישיבת מיר בפרט, ושל היהדות כולה בכלל. אני מתכוון לר' ירוחם ליבוביץ' המשגיח המיתולוגי של הישיבה בפולין, ולגאון הגדול ר' חיים שמואלביץ שהיה רה"י בארץ ישראל. נתחיל מדבריו של האחרון שפותח בציטוט מילקוט שמעוני:

בא וראה עד היכן חיוב זה מגיע, מרע"ה נצטווה בפירוש "נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים" (במדבר לא, ב) ואח"כ כתוב "וישלח אותם משה" (שם, ו), ובילקוט שאלו חז"ל הקב"ה אומר למשה נקום בעצמך, והוא שולח אחרים! אלא ע"י שנתגדל במדין (שם נשא לאשה את ציפורה וישב בבית יתרו חותנו) אמר אינו בדין שאני מיצר למי שעשה לי טובה עכ"ד הילקוט.⁹

ותמוה מאד, איך דחה את מצוות ה' ("נקום") מפני מנהג דרך ארץ והכרת הטוב? מסביר הגר"ח שמואלביץ שבהכרח צריך לפרש את הציווי "נקום" ע"י אחרים. מנא ליה למשה רבינו? האם הוא בדה סברה זו מלבו? ודאי שלא, אלא שממכות ממצרים הוא למד. שלש המכות הראשונות, דם צפרדע כנים, הביא הקב"ה ע"י אהרן ולא ע"י משה משום שבמכות אלה היה צריך להכות את היאור והעפר ומשה רבינו לא יכל לכך. היאור- שם החביאו אותו מגזירת המוות של "כל הבן הילוד היאור תשליכהו" (שמות א, כב), והוא שגרם לו להנצל. העפר- כשמשה ראה איש מצרי

מכה איש עברי כתוב "ויך את המצרי ויטמנהו בחול" (שמות ב, יב), העפר העלים ראיות נגד משה רבינו ובכך הציל אותו.

אם כך ראינו שמשה רבינו מכיר טובה אפילו לדומם, ולכאורה הדבר מתמיה, מה ראה משה רבינו להכיר טובה לדומם נטול רגשות? הדומם אינו מבחין כלל אם אתה מכיר לו טובה או לא. יסוד שמבאר ר' ירוחם על הכרת הטוב ישלים את התמונה: הביאור האמיתי של הכרת הטוב הוא עבדות והשתעבדות לבעל הטובה, לא מצד מה שנותן הטובה נתן למקבל, אלא מצד הקניין הנפשי לו זוכה האדם המכיר בטובה. לכן אין הפירוש של "הכרת הטוב" הוא לתת גמול חזרה למי שעשה טובה ראשון, אלא הכרה בכך שמקבל הטובה משתלם במידותיו. ולכן צריך להכיר טובה גם לדומם, מכיוון העיקר הוא האדם ירוויח ישתלם במידותיו, ובמובן זה אדם יכול לקבל גם מדומם.¹⁰

הלכה למעשה

מכתב חיזוק מהגרר"ק שליט"א

לאחר שעמדנו על העקרונות הרוחניים שלנו, נתקדם ונלמד כיצד ליישם אותם הלכה למעשה. פאר הדור, הרב חיים קנייבסקי שליט"א, כתב מכתב חיזוק לציבור בעת הקורונה. במכתב זה ניתן לראות כיצד צדיק ות"ח גדול מבין שהכל הוא חלק מההנהגה האלוקית. להלן המכתב בצורה חסרה, אלו הדברים שאמר בקירוב אם כי לא במדויק:

אנחנו נמצאים בתקופה קשה, עת צרה היא ליעקב אשר הפורענות מסתובב בכל העולם כולו, ומן השמיים מכוונים אלינו, כנאמר ביבמות סג "אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל", ואין מאיתנו יודע על מה עשה זאת אלוקים לנו. אולי בעון חילול השם וחילול שבת, כנאמר בשבת לג שהדרכים משתוממים. אולי בעון לשון הרע ורכילות שלא נזהרים, שאמר הכתוב: "בדד ישב", כמ"ש בערכין טז, ואולי המחלה הזאת קרויה בחז"ל בשם אסכרה שבאה בעוון ביטול תורה,¹¹ כנאמר בשבת

10 דעת חכמה ומוסר ח"א, מאמר מא.

11 ביבמות סב ב מבואר שתלמידי ר"ע מתו במגפה מפסח עד עצרת (ובירו' עד פרוס העצרת) במיתת אסכרה. מה שהיה הוא שיהיה, ומעשה אבות סימן לבנים, ניתן לראות כעין שגם עתה המגפה הייתה בשיא תוקפה בתקופה זו.

לג, וייסורים באים בעוון ביטול תורה כמ"ש בברכות דף ה, ואולי זלזלו בתפלה בצבור שמארכת ימים כמ"ש בברכות ח א. לכן בעת זמן קיץ עלינו להתחזק מאד בתורה שהיא מגנא ומצלא, כנאמר בסוטה כג, ובתפלה שעליה נאמר בברכות לב "כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם". נינצל בעז"ה מכל מרעין בישין ונזכה להרבות כבוד שמיים.

המכתב הזה מיוחד מכמה סיבות: א. לקיחת אחריות על מעשינו, הפורענות באה בגללי ובשביל שאעשה תשובה, ולכן עליי לעשות חשבון נפש. ב. בחשבון נפש הזה ניתן למצוא מספר סיבות הגיוניות ע"פ חז"ל וכמו שמעלה פה אפשרויות שונות. ג. עצה להתחזק בתורה ובתפלה- אולי כנגד אותן בתי כנסיות ובתי מדרשות שנסגרו בעקבות הקורונה.

סגירת בתי כנסיות ובתי מדרשות? יש סיבה טובה לכך

אציג בפני הקוראים את תמצית פירושו של בעל "כלי יקר" עה"ת, ובפירושו ניתן למצוא כיצד גם הקורונה, כמו כל שאר המציאות האופפת אותנו, מקורה בטוב: "ולא אָבָה ה' אֶ-לֹהֶיךָ לְשִׁמֵּעַ אֶל-בְּלָעַם וַיִּהְיֶה ה' אֶ-לֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לְבְרָכָה. כִּי אֶהְבֶּךָ ה' אֶ-לֹהֶיךָ." (דברים כג, כו).

ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה. לשון זה צריך ביאור כי איך יתכן לומר שהקללה עצמה תהיה לברכה, אע"פ שבאו במקום הקללות ברכות מעין הדברים שרצה לקללם מ"מ אין הקללה עצמה לברכה, גם קשה על מה שארו"ל (סנהדרין קה, ב) מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו לקללם כו' ומסיק כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות כו' שנאמר ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה קללות לא נאמר כו' משמע רק אחת מהם נהפכה לברכה, וקשה מה נשתנה ברכה זו מזולתה, ועוד מאי משמע מלשון הפסוק שדוקא בתי כנסיות חזרו לברכה. והביאור לכל זה הוא... אבל בהוראת לא יהיה להם בתי כנסיות ובתי מדרשות, לא הוצרך הקב"ה לשדד המערכה כי היה מקום לקיים משפט המערכה שלא יהיה להם בתי כנסיות אבל לטובתם הוא, והיינו כדרך שפירש רש"י משכנותיך ישראל שהם ממושכנים בעונם, שנאמר (איכה ד יא) כלה ה' חמתו ויצת אש בציון. וזה ודאי טובה גדולה, שיכלה ה' חמתו בעצים ואבנים ואנחנו נמלטנו, כי מי שיש לו משכון ליתן אותו בחובו אינן גובין ממנו נפשות, והיינו הך שנאמר: ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה, כי נוסח הקללה עצמה שהיא לא יהיה להם בתי כנסיות נתהפכה לברכה, כי ע"י שלא יהיה להם בתי כנסיות ינצלו הנפשות, והיינו שאמר בלעם: מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל. רצה לומר: טובתכם הוא שהם משכנותיך, ממושכנים עליך ואתה ניצול. ולפיכך לא חזר דבר זה לקללה...

והעניין שעצם הקללה היא הברכה, גישה זו מזכירה את גישתו של ר' נחום במסכת תענית שהרע הוא במהותו טוב וכדשנינו לעיל. ע"פ דבריו של הכלי יקר ניתן

לראות את החסד הא-להי שהקורונה יצרה בסגירת בתי התורה והתפלה, וזאת כדי שהקב"ה לא יצטרך לגבות מנפשות עמו בית ישראל.

הסבא מסלבודקא והסיני

מסופר שהגיע לסלבודקא אדם מסין עם הלבוש האופייני של הסינים, והילדים שלא ראו קודם לכן איש סיני רדפו אחריו וצחקו ממנו ברחובות העיר. לפתע עבר שם הסבא וז"ל וגער בילדים: תסתלקו מכאן! אינכם מתביישים לצחוק ממנו?! והרי אנחנו שותים את התה שלהם! פלאי פלאים. הסבא וז"ל תבע להכיר טובה לבן האומה שמשם בא התה ממנו אנחנו נהנים. ויש פה לימוד גדול גם לימינו ממש, רק לא מכבר חבר אמר לי אמירה משמיצה על הסינים, שמהם התפשט נגיף הקורונה. הנה לנו הלכה למעשה. הבה ניישם את שלמדנו. אפי' לרשעים שהזידו עלינו כמצרים נתחייבנו בהכרת הטוב, ק"ו כשמדובר כאן שהדבר יצא בשגגה (אמנם יש החולקים על כך אך גם לשיטתם עדיין החיוב לא נגרע). בואו נכיר להם טובה על התה שבא מהם, ועל המון בגדים ומוצרים שאנו נהנים מהן (made in china) ובמחיר זול לרוב.

סיכום

המגפה העולמית ה"קורונה" הוא הנגיף הקטן שמתפשט ברחבי העולם. הנגיף הקטן שעם כל הפיתוחים הטכנולוגיים שהעולם הגיע אליו, עדיין לא נמצא לו פתרון. אין ספק שרואים כאן באתגליא את יד ה', עלינו לזכור שגם זוהי הנהגת ה', וזהו דבר ה' בעולם כעת. הוא שלח לנו את הקורונה כדי לעורר אותנו בתשובה אליו יתברך. צריך לזכור שגם זה טוב. גם על זה צריך לברך. צריך משקפיים רוחניות כדי לראות שהרע הזה מצד אמתותו הוא טוב. מעז יצא מתוק. בעז עצמו יש בו מתיקות. "ויהי חשך ויהי אור", החשך יש לו סוף, החל מעלות השחר וכלה בנץ החמה. לאור הא-לוהי המתעתד לבוא עלינו אין סוף. בחי' שמש בגבעון דום. יה"ר שיקויימו בנו דברי הגמ' בכרכות מג, ב משמו של רב "עתידים בחורי ישראל שיתנו ריח טוב כלבנון", ונזכה לבניין לבנון הלוא הוא בית מקדשינו שמלבין עוונותיהם של ישראל.